

Інвестиційні орієнтири системоутворення у державному регулюванні розвитку молокопродуктового підкомплексу

Постановка проблеми. Проблема забезпечення продовольчої безпеки у XXI ст. набула глобального значення з огляду на Декларацію всесвітнього саміту з продовольчої безпеки (2009 р.) [1]. Загальносвітове виробництво продовольства повинно збільшитися на 70 % до 2050 року, щоб прогодувати додаткові 2,3 мільярда людей [2]. Суттєву роль у розв'язанні цієї проблеми відіграє виробництво молока і молочних продуктів. За даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО), молоко і молочні продукти є незамінними постачальниками важливих елементів харчування людини, які виробляються певними продовольчими системами (milk production system) [3, с. 35; 4, с. 28, 46]. Подальше нарощування їх виробництва потребує відповідного інвестування. Принцип 1 Декларації всесвітнього саміту з продовольчої безпеки говорить про інвестування засобів у реалізацію тих планів, що приймаються самими країнами, з метою виділення ресурсів на плани, які належним чином були опрацьовані й орієнтовані на конкретні результати [1]. На думку фахівців ФАО, у процесах інвестування аграрного сектору необхідно визначати форми взаємодії приватного капіталу та державного регулювання [5]. Як член ФАО, Україна зобов'язалася підвищувати рівень харчування свого народу і забезпечувати зростання виробництва та розподілу всього продовольства й сільськогосподарської продукції [6]. Отже, поглиблене дослідження

сутності інвестиційних орієнтирів системоутворення стосовно державного регулювання розвитку молокопродуктового підкомплексу – це актуальна наукова задача.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різним аспектам формування державного регулювання інвестиційних процесів у молокопродуктовому підкомплексі присвятили свої дослідження провідні вітчизняні та іноземні вчені. Так, інвестиційні аспекти розвитку молокопродуктового підкомплексу вивчали П.Т. Саблук [7], М.М. Ільчук [8], Т.Л. Мостенська [9], Н.В. Калінчик [10], О.А. Козак [11], Р.П. Мудрак [12], М.М. Одінцов [13], М.І. Кісіль [14, 15]. Теоретико-методологічні аспекти державного регулювання розвитку аграрного сектору досліджували Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік, М.Ф. Кропивко [16-17], М.Х. Корецький [18], О.М. Могильний [19], А.Д. Діброва [20]. Зміст цих робіт доводить, що вони містять принципові теоретичні засади удосконалення державного регулювання інвестиційних процесів у молокопродуктовому підкомплексі. Але ці засади поки що не об'єднані у цілісну наукову систему.

Мета статті – дослідити особливості реалізації інвестиційних процесів у правовому просторі України як орієнтирів системоутворення у державному регулюванні розвитку національного молокопродуктового підкомплексу.

Виклад основних результатів дослідження. У ст. 3 Конституції України зазначено, що людина, її життя та здоров'я ... визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а в статті 48 – що кожен має право

на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування. У Концепції поліпшення продовольчого забезпечення й якості харчування населення зазначено: фактичне споживання населенням України біологічно цінних продуктів усе ще залишається нижче фізіологічних норм. Тобто, нераціональне харчування, як наголошує Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми “Здорова нація”, – один із найважливіших факторів ризику виникнення цілого ряду захворювань.

Молоко є одним із головних видів продукції аграрного сектору. Закон України “Про молоко та молочні продукти” (№ 1870, 2004 р.) орієнтований на забезпечення внутрішніх потреб держави в молочних продуктах широкого асортименту та нарощування їх експорту; здійснення контролю за безпечністю й якістю молока, молочної сировини та молочних продуктів (на основі відповідної гармонізації нормативних документів, норм і правил із міжнародними стандартами, нормами й правилами); сприяння розвитку інтеграційних процесів між виробниками, переробниками та реалізаторами.

Орієнтири, визначені у Законі України “Про молоко та молочні продукти”, втілюються через систему державних стратегій і програм різного рівня (рис. 1). Першу сходинку в цій системі займає Стратегія економічного і соціального розвитку України “Шляхом європейської інтеграції” на період до 2015 року. На другій сходинці знаходиться Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року, яка визначила ієрархію регіональних пріоритетів загалом та АПК зокрема. Відповідно на рівні регіонів розроблялися внутрішні стратегії і програми (у Стратегії розвитку Черкаської області до 2015 року та у щорічних Програмах економічного й соціального розвитку Черкащини особливо виділені як сам аграрний сектор економіки, так і виробництво та переробка молока).

На нашу думку, інвестиційне забезпечення розвитку молокопродуктового підкомплексу можливе лише за умови досягнення відповідної узгодженості вказаних на рисунку 1 стратегій і програм у системі державного регулювання.

Рис. 1. Правовий простір системоутворення молокопродуктового підкомплексу в контексті забезпечення продовольчої безпеки України

Джерело: Власні дослідження.

Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року передбачає збільшення виробництва молока

порівняно з 2005 роком у 1,4 раза (до 20 млн т). У затвердженій у 2007 році Міністерством аграрної політики України та Українською

академією аграрних наук Програмі розвитку молочного скотарства України до 2015 року наведені причини негативного стану галузі й напрями стимулювання масштабного залучення інвестицій.

Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року вказує на системоутворювальну роль сільського господарства у національній економіці, що потребує відповідних удосконалень державного регулювання в усіх підкомплексах АПК, в т. ч. й у молокопродуктовому. Державна цільова

програма розвитку українського села на період до 2015 року орієнтує процес удосконалення галузевого управління на застосування міжнародних стандартів менеджменту. І першим кроком на цьому шляху є структурування галузей та підгалузей АПК на основі системи державних класифікаторів, серед яких слід особливо виділити Класифікацію видів економічної діяльності (ДК 009), яка упорядковує взаємодію системи інструментів державного регулювання (рис. 2).

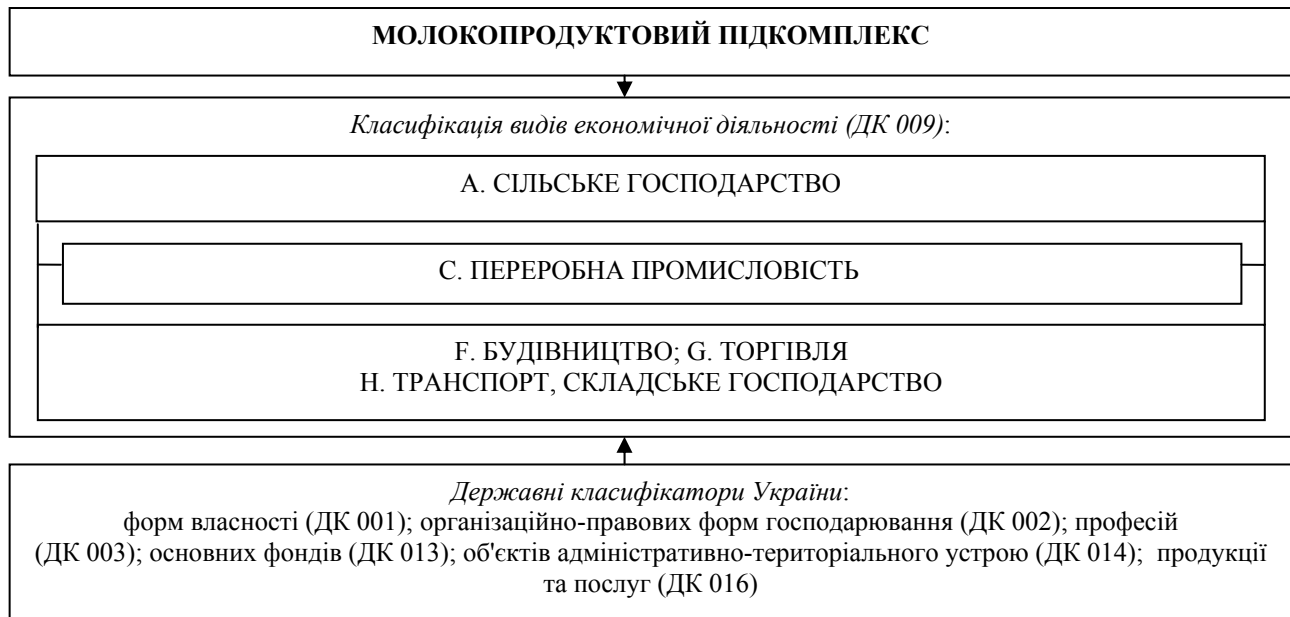

Рис. 2. Класифікаційний простір структурування та організації функціонування молокопродуктового підкомплексу України

Джерело: Власні дослідження.

На нашу думку, інвестиційні орієнтири системоутворення у державному регулюванні АПК України, у т. ч. його молокопродуктового підкомплексу, повинні корелюватися із вимогами, по-перше, формування інвестиційно-інноваційної моделі галузевого розвитку, по-друге, розвитку національного інформаційного суспільства, по-третє, переведення усіх структурних складових АПК на міжнародні стандарти, по-четверте, розвитку науки і техніки. У цьому зв'язку важливо відзначити, що відповідні блоки законодавства формують свої специфічні пріоритети, які надалі суттєво впливають на режим інвестування підкомплексів АПК. Так, пріоритети аграрної політики держави, які визначені Законом України “Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року” та Державною цільовою програ-

мою розвитку українського села на період до 2015 року і Стратегією розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року, містять розгорнутий та деталізований перелік вищезгаданих вимог. Проте чинні Закони України “Про інвестиційну діяльність” і “Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць” суттєво звужують перелік пріоритетів аграрної політики. Інноваційні пріоритети, які визначаються Законом України “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні”, практично не корелюються із пріоритетами інвестиційними, а науково-технічні пріоритети, які визначаються Законом України “Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки, не корелюються із пріоритетами інноваційними. Інформатиза-

ційні пріоритети, які визначаються Законом України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки”, загалом орієнтовані на прискорення впровадження інформаційно-комунікативних технологій в аграрному секторі економіки і на науково-технічний та інноваційний розвиток, але без відповідного їх узгодження з інвестиційними процесами. Звуженими виглядають також стандартизаційні пріоритети, які визначаються Законом України “Про стандартизацію” (адаптація до сучасних досягнень науки і техніки та ін.). За таких умов дієвість державного регулювання інвестиційного забезпечення молокопродуктового підкомплексу України набуває ознак невизначеності.

Ключовим принципом системного підходу є дослідження певних об’єктів як підсис-

тем більш великої системи. Якщо застосувати це до системоутворення у державному регулюванні розвитку молокопродуктового підкомплексу, його слід розглядати як складову державного регулювання аграрного сектору, а той – як складову національного державного регулювання (рис. 3). Виходячи з цього, національні інвестиційні орієнтири державного регулювання розкриті у Господарському кодексі України у рамках двох політик: структурно-галузевої (у т. ч. аграрної) та інвестиційної. Із змісту цих політик видно, що вони чітко пов’язані із загальними факторами господарського розвитку інноваційного характеру, а також із прийнятими пріоритетами структурно-галузевої політики.

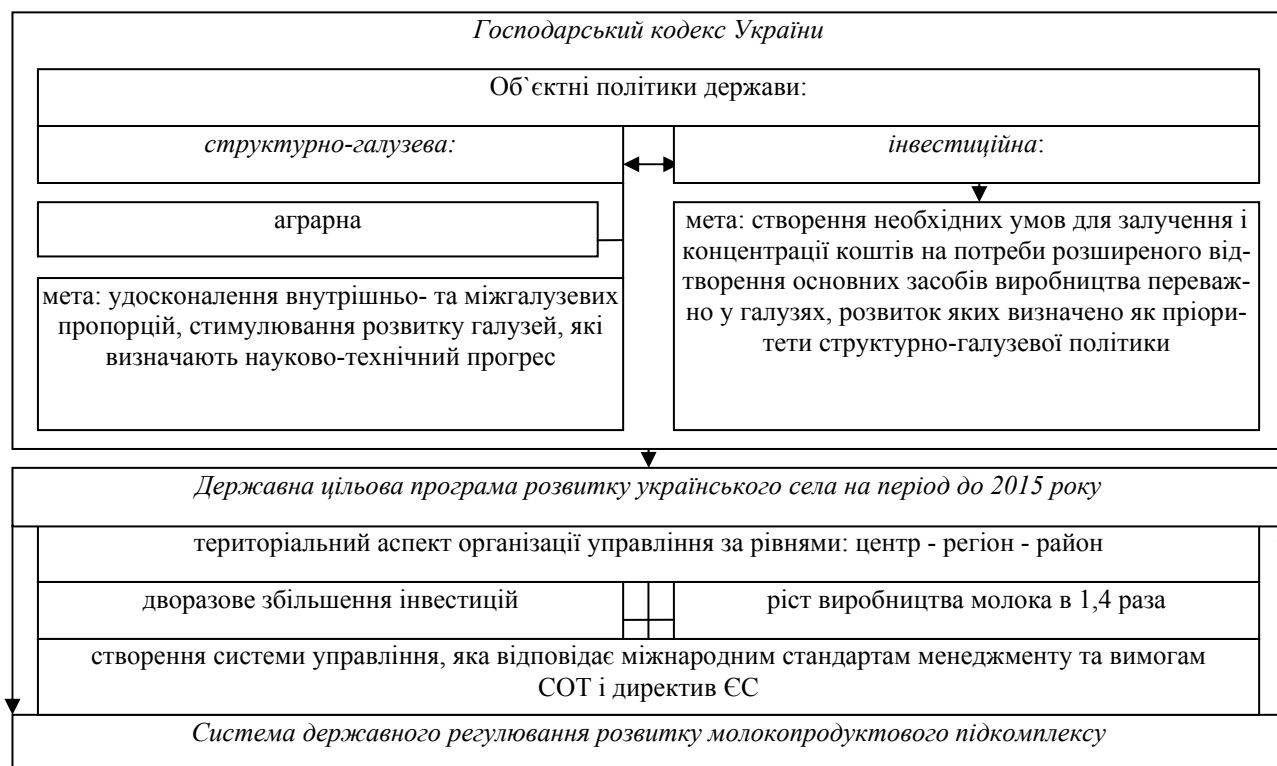

Рис. 3. Схема узгодженого із територіально-галузевою та інвестиційною політиками держави формування системи державного регулювання розвитку молокопродуктового підкомплексу

Джерело: Власні дослідження.

Одразу зазначимо, що Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року, по суті, є системно-орієнтованою, бо передбачає саме системні зрушення у галузевому державному регулюванні, починаючи від запровадження селекційних систем у тваринництві та систем лі-

зингу техніки, і кінчаючи запровадженням моделі, яка раціонально поєднуватиме державну й недержавну форми управління у тісній взаємодії з практичним менеджментом на рівні окремих галузей і підприємств. Відповідно до цього формуватиметься сис-

тема державного регулювання розвитку молокопродуктового підкомплексу.

Висновки. 1. Нині державна аграрна політика України цілком узгоджується із вимогами світової економіки у частині інвестиційного забезпечення загального розвитку агропромислового комплексу та молокопродуктового підкомплексу.

2. Визначені правовими актами орієнтири розвитку молокопродуктового підкомплексу втілюються через систему державних стратегій і програм різного рівня та пріоритети (інвестиційні, інноваційні, інформаційні, стандартизаційні).

3. Доведеним фактом є перетворення державного регулювання процесів інвесту-

вання молокопродуктового підкомплексу на надскладну систему, яка потребує врахування вимог національного, галузевого й субгалузевого рівнів.

Перспективи подальших досліджень пов'язані із розробленням методів поглибленого застосування системного підходу до таких надскладних об'єктів, як державне регулювання інвестиційних процесів у молокопродуктовому підкомплексі з урахуванням передбачених чинним законодавством України перетворень інноваційного, інформаційного та стандартизаційного характеру. Усе це, по суті, вимагатиме застосування й міждисциплінарних методологій.

Список використаних джерел

1. Declaration of the World Summit on Food Security – FAO.org (Rome, 2009) [Електронний ресурс] Режим доступа: http://www.fao.org/fileadmin/templates/wsfs/Summit/Docs/Final_Declaration/K6050_Rev10_WSFS_OEWG_ru.pdf.
2. Technology [Електронний ресурс] Режим доступа: http://www.fao.org/fileadmin/templates/wsfs/Summit/WSFS_Issues_papers/Issues_papers_RU/WSFS_tech_R_LR.pdf.
3. Milk and dairy products in human nutrition / Food and agriculture organization of the United Nation. – Rome, 2013. – 404 p.
4. The state of food and agriculture: food systems for better nutrition / Food and agriculture organization of the United Nation. – Rome, 2013. – 114 p.
5. Investment [Електронний ресурс] Режим доступа: http://www.fao.org/fileadmin/templates/wsfs/Summit/WSFS_Issues_papers/Issues_papers_RU/WSFS_investment_R_LR.pdf.
6. Про прийняття Статуту Продовольчої та сільськогосподарської організації Організації Об'єднаних Націй. Закон України № 1334 від 25 листопада 2003 р. // Відом. Верхов. Ради України (ВВР). – 2004. – № 15. – Ст. 211.
7. Глобалізація і продовольство: моногр. / П.Т. Саблук, О.Г. Білорус, В.І. Власов. – К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – 632 с.
8. Ільчук М.М. Ефективне функціонування молокопродуктового підкомплексу України / М. М. Ільчук. – К.: Нічлава, 2004. – 312 с.
9. Мостенська Т.Л. Системне забезпечення конкурентоспроможності підприємств м'ясної і молочної промисловості України: моногр. / Т.Л. Мостенська, О.І. Драган, І.В. Суха // Нац. ун-т харч. технологій. – К.: [б. в.], 2010. – 268 с.
10. Калинчик Н.В. Оптимізація розмірів сільськогосподарських підприємств по виробництву молока і говядини: моногр. / Н.В. Калинчик, А.А. Петриченко. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – 208 с.
11. Козак О.А. Формування та розвиток ринку молока та молочної продукції в регіоні (на матеріалах Вінницької області) [текст]: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.07.02 / О.А. Козак. – К., 2006. – 22 с.
12. Мудрак Р.П. Формування ринку молока та молокопродуктів у Черкаській області [текст]: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.07.02 / Р.П. Мудрак. – Миколаїв, 2002. – 20 с.
13. Одінцов М. М. Організаційно-економічний механізм формування і розвитку ринку продуктів тваринництва [текст]: автореф. дис... докт. екон. наук: 08.00.03 / М. М. Одінцов. – К., 2010. – 38 с.
14. Кісіль М.І. Стратегічні напрями інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства / М.І. Кісіль // Економіка АПК. – 2012. – № 9. – С. 36-39.
15. Кісіль М.І. Інвестиційний проект створення сучасної молочної ферми на 300 корів / М.І. Кісіль, М.М. Кропивко, І.Г. Карпенко; за ред. М.І. Кісіля. – К.: ННЦ ІАЕ, 2012. – 52 с.
16. Стратегічні напрями реформування управління комплексним розвитком агропромислового виробництва і сільських територій: наук. вид. / М.Ф. Кропивко, М.Й. Малік та ін.; за ред. М.Ф.Кропивка. – К.: ННЦ ІАЕ, 2012. – 82 с.
17. Підвищення конкурентоспроможності та соціальної спрямованості агропромислового виробництва на основі розвитку кластерних систем: наук. вид. / М.Ф. Кропивко, Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік та ін.; за ред. М.Ф. Кропивка. – К.: ННЦ ІАЕ, 2013. – 46 с.
18. Корецький М.Х. Формування та розвиток системи державного регулювання аграрного сектора економіки [текст]: автореф. дис. ... докт. наук з держ. управління: 25.00.02 / М. Х. Корецький. – К., 2003. – 38 с.
19. Могилюний О.М. Організаційно-економічний механізм державного регулювання аграрного виробництва у трансформаційний період [текст]: автореф. дис... докт. екон. наук: 08.07.02 / О. М. Могилюний. – К., 2003. – 40 с.
20. Діброва А.Д. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва [текст]: автореф. дис. ... докт. екон. наук: 08.00.03 / А. Д. Діброва. – К., 2008. – 40 с.

Стаття надійшла до редакції 29.11.2013 р.

* * *